

૬.૧૧ જૈન સાધુઓની જીવન પ્રણાલી અને ગુણ પરિચય : ૧૦ ધર્મ.

મોક્ષને માટે જે મુનિ યત્ન કરે તે યતિ અને યતિનો ધર્મ તે યતિધર્મ. જૈન સાધુઓની જીવન પ્રણાલી અને ગુણો આજ યતિધર્મને દર્શાવે છે. ભલે આ ધર્મ સાધુ જીવનનો છે પણ ગૃહસ્થ આધર્મનો શક્ય અમલ કરે તો ચિત્તમાં શાંતિ, ક્રુદ્ધતામાં સંપ અને મૃત્યુ વખતે સમાધિ, પરલોકમાં સદ્ગતિ, પરંપરાએ મોક્ષ પ્રાપ્તિ છે.

યતિ ધર્મ ૧૦ (દસ) પ્રકારે છે.

૧. ક્ષમા, ૨. માર્દવ, ૩. આર્જવ, ૪. મુક્તિ, ૫. તપ,
૬. સંયમ, ૭. સત્ય, ૮. શૌચ, ૯. અર્કિચન, ૧૦. બ્રહ્મચર્ય.

૧. ક્ષમાધર્મ :

આ દશનામ યતિધર્મના છે. તેમાં મુખ્ય ક્ષમાધર્મ છે. ક્ષમા તે પેટી છે. અલંકાર સાચવવાનો ડાભડો છે. જો ક્ષમા જાય તો બધા ગુણોનો નાશ થઈ જાય માટે જ ક્ષમાને દરવાજો કીધો છે. મોક્ષપ્રાપ્તિ ક્ષમાથી થાય છે. ઔદાર્યની પરાકાષ્ટા જેટલી વધારે તેટલી ક્ષમા વધુ વિકસે છે. ક્ષમા સાથે ચૈતન્યની અપૂર્વ શાંતિ છે. માટે જ આત્મધરમાં રહેલો મુનિ ક્રોધાદિરૂપ પરધરમાં એટલે અશાંતિ થાય!

ક્ષમાથીજ નિર્વિકલ્પ દશાનો આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે. માટે જ ક્ષમા પ્રધાન છે. તેનું નામ જ શ્રમાશ્રમણ માટે જ જીવનમાં ક્ષમાધર્મ વિશેષ આદરણીય છે. ક્ષમા એ ચંદન સમાન છે. ક્ષમા એટલે ક્રોધનો અભાવ. આ ક્ષમા શાસ્ત્રમાં પાંચ પ્રકારે કહેલી છે. ૧. ઉપકારક્ષમા, ૨. અપકારક્ષમા, ૩ વિપાકક્ષમા, ૪. વચનક્ષમા, ૫. ધર્મક્ષમા, ક્ષમાના બે ભેદ છે લૌકિક ક્ષમા અને લોકોત્તર.

ઉપકારક્ષમા : કોઈ પ્રત્યે અપકાર સમયે સજ્જનવ્યક્તિ ઉપકારને યાદ કરી ક્ષમાભાવ રાખે તે ઉપકારક્ષમા

અપકારક્ષમા : અપકારી વ્યક્તિ સાથે જો હું સામો ક્રોધ કરીશ તો તે ભવિષ્યમાં મારૂ બગાડશે. સામો બળવાન હોય અને પોતે નિર્બળ હોય સહન કરી લે એમ વિચારીને ક્ષમા રાખવી તે અપકારક્ષમા. ઉપકારક્ષમા સંસારવર્ધક છે જ અતે અપકારક્ષમા પણ સ્વાર્થીલી હોય સંસારવર્ધક છે. તે ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે.

વિપાકક્ષમા : કષાયાદિ કરીશ તો તેનાથી મને કર્મનો બંધ થશે અને તેનાથી દુઃખ ભોગવવું પડશે દુર્ગતિમાં જવાનું થાય તેના કટુવિપાકને વિચારી ક્ષમાભાવ રાખવો તે વિપાકક્ષમા આ ક્ષમા પહેલાની બે ક્ષમા કરતા કંઈક અંશે સારી કીધી છે જો કે આ સંસારવર્ધક તો છે જ પણ વિપાકક્ષમાને જાણી ક્યારેક આત્માને ઉપદેશથી લાભ મળે છે.

વચનક્ષમા: ભગવાનની આજ્ઞા છે કે ક્રોધાદિ કષાય કરવો નહિ. ક્ષમા રાખવી – સમભાવ રાખવો તેમજ ગુરુએ પણ ક્ષમાનો દિવ્ય સંદેશો પાઠવ્યો છે. શાસ્ત્રોમાં પણ ક્ષમા ધર્મની પ્રધાનતા બતાવી છે. આનાથી જિનેશ્વર ભગવાનના વચન પ્રત્યે શ્રદ્ધા દૃઢ રાખવી તેનાથી આત્મા સમ્યગ્ દર્શન પ્રાપ્ત કરી આત્મકલ્યાણ કરનાર બને છે.

ધર્મક્ષમા : ક્ષમા તે આત્માનો ધર્મ છે. સ્વભાવ છે. એમ વિચારી સહજ ક્ષમાધારણ કરવી તે ધર્મક્ષમા. ગમે તેવા સંયોગોમાં ક્ષમાભાવ રાખવો – અપકાર કરનારને અપકારી ન માનતા કર્મનિર્જરામાં મદદગાર માને- ભાવઉપકારી માને દા.ત. ગજસુકુમાર ખંઘકાચાર્ય – સુકોશલમુનિ –

વીરપરમાત્મા. કવિ કહે છે કે આત્મા ઉપર ક્રુણા કરી રહેલા ભગવાન વીરને ક્રોધ કહે છે કે મારી ક્યારે જરૂર પડશે ત્યારે ભગવાન કહે છે કે મારે તારી જરૂર જ ક્યાં છે છતા પ્રભુને દ્રેષ કે ખેદ ન થતા સંગમ દેવ પ્રત્યે કરુણાભાવ આવ્યો ને સંગમ થાક્યો. મારે શરણે આવેલો જીવ હારી જશે. તેના દુઃખથી બે બિન્દુ કરુણાના પડી ગયા આવા પ્રકારની પરિણામ વાળી ક્ષમા તે ધર્મક્ષમા છે આ ક્ષમાથી જીવ આત્મદર્શન અનુભૂતિ કરતા કરતા સંપૂર્ણ શુદ્ધ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

૨. માર્દવતા, (સરળતા) :

આત્માની કપટ રહિતપણાની અવસ્થાનો અનુભવ કરવો એ સરળતા કહેવાય છે. જ્ઞાનીભગવાંત કહે છે કે જે કોઈ ધર્મઅનુષ્ઠાન કરો છો તેમાં આલોક અને પરલોકની ઈચ્છાથી કરોતો આલોકના દુઃખોના નાશ માટે કરેલી ક્રિયા તે કપટવાળી છે તેનાથી પોતાનું હિત થતુ નથી તે ક્રિયા સંસારવૃદ્ધિનું કારણ બને છે.

આ ગુણવાળો આત્મા આયુષ્ય બાંધે તો મનુષ્યગતિનું બાંધે છે. દા.ત. મલ્લિનાથ ભગવાને - પૂર્વભવમાં માયા કપટ કરી તપ ધર્મ કર્યો તો તે કર્મનો ઉદયથી સ્ત્રીવેદ ઉદયમાં આવ્યો. પણ હજુકર્મી આત્મા હતો કર્મ ખપાવી આવેલો તીર્થકરનો જીવ જે દિવસે દીક્ષા સ્વીકારી તે જ દિવસે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું તેજ આ સ્વભાવની સરળતા સૂચક છે.

૩. આર્જવતા (નિરાભિમાનપણું) :

જ્ઞાનધર્મનું સેવન કરતા કરતા જે જીવને જ્ઞાન પ્રાપ્તિનું માન કષાય એટલે આત્મામાં અભિમાન રહેલું છે ત્યાં સુધી ધર્મક્રિયા મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે સહાયભૂત બનતી નથી. માન-સન્માન વિશેષરૂપે મળતાં હોય ત્યાં આનંદ માની જીવનને વિકસાવે છે. પણ તે ધર્મ મોક્ષ માર્ગ સફળ બનતો નથી. માન-પાન એ આલોકના સુખની વાંછા કહેવાય છે આથી સંસાર વૃદ્ધિ થાય છે માટે જ નિરાભિમાનપણું તેનેજ જ્ઞાનીએ ધર્મ કહ્યો છે જ્ઞાનીને જે જ્ઞાનમા અભિમાન આવી જાય તો તે જ્ઞાનનું અજીર્ણ છે. માટે જ આવા સમયે જે પચાવી શકે છે તે જીવોના અંતરમાં ક્ષયોપક્ષમભાવે ધર્મ પ્રાપ્ત થાય છે અને મુનિએ તેવું જ જીવન જીવવા માટે લક્ષ રાખી પ્રયત્નશીલ થવું જોઈએ.

૪. નિર્લોભતા :

સંયમજીવનમાં મુખ્યતા વસ્તુધર્મની છે. વસ્તુનો પરિગ્રહ લોભથી થાય છે સંયમી આત્માને વસ્તુ મળે યા ન મળે પણ તેમાં મૂર્છા ન થવી જોઈએ. સંયમી ગોચરી જાય પણ લાંબાંતરાયના ઉદયથી નિર્દોષ આહારની પ્રાપ્તિ ન થાય તો મનમાં ખેદ કે ઉદ્વેગ ન કરે અને વિચારે કે જીવે અનંતીવાર મન ગમતા રસોનો સ્વાદ લીધો છે પણ આ મુનિજીવનમાં મલે તો હર્ષ ન થાય. શરીર ટકાવા પુરતુ આહાર વાપરે અને ન મળે તો તપોવૃદ્ધિ... સંયમપુષ્ટિ થશે એ ભાવના રાખીને લોભવૃત્તિનો નાશ કરવો એ ધર્મકહ્યો છે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે કોઈ જીવ પોતાના ભૂજબળથી સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રને તરી જાય છે અને તેમાં જે પરિશ્રમ - થાક લાગે છે એટલો થાક જીવનને લોભ કષાયને કાઢવામાં લાગે છે. લોભના અનંતાનંત ટુકડા કરીને તેનો નાશ કરે છે તે નાશ આત્મકલ્યાણની ભાવનાથી કરાતો હોવાથી જીવને નિર્લોભતા અને મુક્તિગુણ સહજ પ્રાપ્ત થાય છે. લોભકષાય સર્વવિનાશક છે. આજ કારણે મહાપુરુષો ફરમાવે છે કે વ્યાધિઓનું મૂલ જેમ રસ છે ને દુઃખનું મૂલ જેમ સ્નેહ છે તેમ પાપોનું મૂલ લોભ છે. દશવૈકાલિક સૂત્રમાં પણ કહ્યું છે કે કોહોપીઈપણાસેઈ માનોવિનયનાસનો માયામિતાણિ નાસેઈ લોહો સવ્વ વિનાસણો માટે મુનિએ આ લોભવૃત્તિનો નાશ કરી નિર્લોભતા પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરવો જરૂરી છે.

૫. તપધર્મ :

ઉપરના ચારગુણો જે ચતિધર્મના કહ્યા તેને પ્રાપ્ત કરવા માટે ટકાવવા માટે જ્ઞાની ભગવંતો તપધર્મ કહ્યો છે. સંયમી ઈચ્છાનિરોધ વૃત્તિ રાખીને સંયમ સાધના કરે ત્યારે અશુભ કર્મનો નાશ થાય છે. બાંધેલા નિકાચિત કર્મોને તપ વડે તપાવે છે. તે તપ ધર્મ કહ્યો છે. સંસારનું વિરામ સ્થાન લાવવું હોય તો તપ ધર્મની આરાધના કરવી જ પડે છે. તીર્થંકર કેવળી ભગવંત કે કોઈપણ આત્મા મોક્ષમાં જતા પહેલા નાનું - મોટું તપ કરીને જ જાય છે. માટે મુનિજીવનમાં આરાધના ઉપાસનાનું લક્ષ્ય તે જ કર્મ નિર્જરા - અને તે તાત્કાલિક ફળ આપનાર છે.

તપ એ સાત્વિક ભોજન છે મનની મલિનતાને જીતવા માટે પણ તપધર્મ શ્રેષ્ઠ છે.

આગારના ત્યાગી કાંતો અણગાર રાગી તપ વગરના ક્યારે પણ ન હોય. બાહ્યતપથી બાહ્ય સામગ્રીની પ્રાપ્તિ અને અભ્યંતર તપથી આંતરીક ગુણોની પ્રાપ્તિ કહેલી છે સમતાભાવે અને આકાંક્ષા વગર કરે તો તપ મુક્તિની નિકટ જીવને લઈ જાય છે માટે જ્ઞાનીએ અણગારને તપસ્વી કહ્યા છે. માટે મુનિએ તપધર્મનું આરાધન નિરતિચાર પણ કરવું જરૂરી છે.

૬. સંયમ :

સાધુજીવનમાં ૧૭ પ્રકારના સંયમનું પાલન નિરતિચાર પણ કરવાનું છે. ૫ ઈન્દ્રિય, ૪ કષાય, ૫ અવ્રત અને ૩ યોગ એમ ૧૭ આશ્રવનો નિરોધ કરવો એટલે સંયમ કરવો તે સંયમ કહેવાય છે. પાંચ મહાવ્રતોની અનુભૂતિ કરવી તે સંયમધર્મ છે. અષ્ટપ્રવચન માતા તે સાધુજીવનને જાગૃત બનાવે છે તેથી તે ધર્મયોગ કહેવાય છે પાપથી અટકવા માટેની અષ્ટપ્રવચનમાતા તે વાડ સમાન છે કષાય ઉપશાંતદષ્ટિ ઈન્દ્રિય દમન ને કાયા દ્વારા પાપયોગની નિવૃત્તિ તે ધર્મયોગ - નિદ્રા - અંધકાર - એકાંતમાં શુભવિચારોની ધારાએ સંયમ છે. સાધુતાના ગુણો જેવા માટે ચર્મચક્ષુ નિરર્થક છે પણ આંતરિક ચક્ષુથી જુવે તો તે સાચા સાધુતાના સંયમના દર્શન કરે છે. માટે સંયમીએ સંયમજીવન નિરતિચારપણે પાળવા પ્રયત્ન કરવો.

૭. સત્યધર્મ :

સત્ય એટલે હિત-મિતને પથ્યવાણી બોલવી તે. હિત એટલે હિતકારી સંસારમાં રાગતા જીવોને હિતકારી બુદ્ધિથી જ્ઞાનીના વચનો સમજાવવા તે હિતકારી બને છે. મિત એટલે અલ્પ શબ્દવાળુ. થોડા શબ્દથી સમજી શકાય વધુ શબ્દનો પ્રયોગ ન કરે દા.ત. ચિલાતીપુત્ર - જંગલમાં સુષમાનું મસ્તક લઈને મહિ અને રાગમાં અંધબની દોડી રહ્યો છે પણ જ્યાં જંદારણ મુનિ મલ્યાને તેમના ત્રણ શબ્દો ઉપશમ - વિવેક સંવર - આ શબ્દો ના ભાવને હૃદયસાત્ કરવા તેજ રાગી ત્યાં ત્યાગી બન્યો સત્યધર્મ જણાયો ત્યાં જ આત્મધરમાં વસ્યો.

પથ્ય એટલે પ્રિયકારી શબ્દોનો પ્રયોગ કરવો. બીજાને દુર્વચનો કહેવા ગાળો દેવી - સામાને દુઃખ થાય તેવી ભાષા ન બોલવી તે પથ્યવાણી છે. પરમાત્માની આજ્ઞા મુજબના જે વ્રત-નિયમ-પથ્યક્રમાણ કરેલા હોય તેને અખંડ રીતે પરિપાલન કરવું એ પણ સત્યવચન છે.

પૂર્વકાળમાં હરિષચન્દ્રરાજ થઈ ગયા તે સત્યવાદી તરીકે પંકાયા. પોતાની પ્રાણાપ્યારી પત્ની અને પુત્ર રોહિતનો સત્યવચન ખાતર ત્યાગ કર્યો પણ જીવનમાં અસત્યભાષાનો આશરો ન લીધો. વળી દુઃખો પરિસહો જે કંઈ કર્મ ભોગવ્યા તેમાં કર્મપ્રધાન માની સત્યવચન. સત્યધર્મ છોડ્યો નહીં માટે સાધુપણ સત્યવચનનું જીવનમાં આચરણ કરે. પ્રભુવીરે મરીચીના ભવમાં ત્રિદંડી બન્યા છતાં સત્યધર્મ છોડ્યો ન હતો હિતની પ્રવૃત્તિ અને અહિતની નિવૃત્તિ તોજ મુક્તિ નિકટ છે અહિતની નિવૃત્તિને બેકગ્રાઉન્ડ છે હિતની પ્રવૃત્તિ તે ઉપરની ચાદર છે. માટે સાધુ હંમેશા હિત-મિત પથ્ય વચનગ્રાહી હોય છે. તે પ્રમાણે આચરવું તે સત્યધર્મ છે.

૮. શૌચધર્મ :

પવિત્રતાને જીવનમાં અપનાવી તે શૌચ-પવિત્રતા એટલે શરીર પવિત્ર રાખવું.

૧. પવિત્રતાના શરીરની પવિત્રતા અને આત્માની પવિત્રતા તેમ જ્ઞાનીએ બે પ્રકાર જણાવ્યા છે. મળેલા માનવ દેહને સ્નાન વિલેપન તથા મર્દન દ્વારા સ્વચ્છ કરવું તેમાં પુષ્ટતા અનુભવી શરીર પર મમત્વભાવ તે શરીર શૌચતા કહી છે. તે ત્યાજ્ય છે.
૨. શરીરદ્વારા ધર્મના પરિણામરૂપ અધ્યવસાયનો સંયમરાખી આત્મઉન્નતિની વારંવાર વિચારણા કરવી શુભ અધ્યવસાયમાં સ્થિર બનવું તે ભાવ શૌચતારૂપ યતિધર્મ કહેલો છે. શરીર અને આત્માનો સંબંધ - વ્યંજન અને સ્વર જેવો છે આત્મા એ દેહ નહીં પણ દેહી છે. શરીર એ શરીર નહીં પણ શરીરી છે. શરીર મમત્વ એ દ્રવ્ય શૌચ અને આત્મઉન્નતિ એ ભાવ શૌચ છે. યથાર્થ પ્રગતિ કરવામાં સહાયભૂત તત્ત્વે ભાવ શૌચ ધર્મ છે માટે યતિ જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા વિરુદ્ધ કંઈ પણ કરવાનો પરિણામ જે જીવ આમાં સ્થિરતા કેળવે છે તેને થતો નથી તે શૌચ ધર્મ કહેવાય છે મૈત્રાદિ ભાવના વડે ચિત્તનું પ્રક્ષાલન કરવું તે દ્રવ્ય શૌચ છે.

૯. અકિંચન (અપરિગ્રહ) :

જીવની પાસે રહેલ જે જે પદાર્થો ઈષ્ટ કે અનિષ્ટ તેના પર મુચ્છા થવી મમત્વભાવ થવો તે પરિગ્રહ છે અને તે મુચ્છાનો જેટલે અંશે ત્યાગ એટલો જીવનો અપરિગ્રહતા રૂપ ધર્મ કહેવાય છે.

સાધુને નિષ્પરિગ્રહી કહ્યા છે. પરિગ્રહના ભારથી સાધુજીવન ભારે બને છે. અને દુર્ગતિના દ્વારે પહોચાડે છે. નિગ્રંથતા ધારણ કરનાર સાધુ પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક પાપનો ત્યાગ કરી છકાય જીવની રક્ષામાં ઉપયોગવંત હોય છે. પ્રતિજ્ઞાના પાલનામાં આત્મશક્તિનો વિકાસ છે પ્રતિજ્ઞા એ બંધન નથી પણ કર્મ જંજીરને તોડવાનો પોલાદી કથોડો છે. આત્મધર તરફ લઈ જનાર દીપક તુલ્ય છે. માટે જ સાધુને બે પ્રકારના પરિગ્રહ કહ્યા છે. બાહ્ય પરિગ્રહ ને અભ્યંતર પરિગ્રહ બાહ્યપરિગ્રહ નવ પ્રકારનો છે તે પરિગ્રહ સાધુને સાધનામાં અંતરાય પેદા કરનાર હોવાથી હંમેશા ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે. જ્યારે અભ્યંતર પરિગ્રહ ચૌદપ્રકારનો છે તે પરિગ્રહ પણ છોડવાનો છે. તેથી તેના અભ્યાસ માટે સંયમનો સ્વીકાર છે ને લક્ષ્ય પણ નિષ્પરિગ્રહી બનવાનું હોય છે. ખરેખર મુનિજીવન એ વ્યષ્ટિ જીવન નથી પણ સમષ્ટિ જીવન છે. આ ધર્મના સેવનમાં સંયમીએ પ્રયત્નશીલ બનવાનું છે.

૧૦. બ્રહ્મચર્ય :

“તે વ્રત જગતમાં દીવો જગમાં દીવો મેરે પ્યારે તે વ્રત જગમાં દીવો” ખરેખર અબ્રહ્મનું સેવન તે મહાદોષોનું કારણ છે. બ્રહ્મ એટલે આત્મા તેને વિશે ચર્ય એટલે ચરવું-ફરવું આત્માની વિચારધારામાં રમવું. આત્માઉત્થાનમાં કે આત્મીક ગુણોના વિકાસ માટે ઉદ્યમી બનવું અને તે શુભ વિચારમાં સ્થિર બનવું એટલે મન-વચન કાયાથી મૈથુનનો ત્યાગ કરવો. તે બ્રહ્મચર્ય કહેવાય છે.

બ્રહ્મચર્યના અઠારભેદ વર્ણવ્યા છે. પૂર્વકાળના જે મહાપુરુષોને સતીઓ જે ઇતિહાસના પાને લખાઈ ગયા તેનું મુખ્યકારણ શીલધર્મનું પાલન છે બ્રહ્મચર્યના પાલનથી આત્મામાં સૌમ્યતા તેજસ્વીતા અને મંત્ર-જાપ વિગેરેની ફળીભૂતતા પ્રત્યક્ષ જણાય છે. આત્મા અનંત ભવોથી કામવાસનાને પરવશ બની સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે. જ્યારે કામજનિત સુખ એ સુખ નથી પણ સુખના અભ્યાસમાં ભયંકર કોટીનું દુઃખ છે. બ્રહ્મચારીના પ્રસ્વેદથી પણ રોગ-વ્યથા કે સંકટ દૂર થાય છે. આ કાળમાં પણ ધર્મને અને અબ્રહ્મને જાણી ઘણા આત્મા

નાની વયમાં સંસાર ત્યાગી ગુરુકૂળવાસમાં અને જિનાજ્ઞામાં રહીને સંયમની સાધનામાં મસ્ત હોય છે. બ્રહ્મચર્યની નવપ્રકારની વાડ જે જ્ઞાનીએ જણાવી છે તે મુજબ આત્મકલ્યાણકારી ક્રિયા દ્વારા બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરી સ્વપર ઉપકાર કરે. જે બ્રહ્મચર્ય વ્રત તે અહિંસાને સતેજ બનાવે છે. શ્રમણજીવનની ઝંખના અનુત્તર વિમાનવાસી દેવો પણ કરે છે. આવા બ્રહ્મચર્યરૂપ દશમો યતિધર્મ તેના પાલનથી અશુભ કર્મો રોકાય છે. અને કદાચ જે અશુભ કર્મો આત્મામાં આવે છે. તે અલ્પ રસવાળા ને અલ્પ સ્થિતિવાળા આવે છે. આવો જે યતિધર્મ દશ પ્રકારનો તેને સંવર કહેવામાં આવે છે.

દશ પ્રકારની સમાચારી સાધુજીવનમાં નિત્યવ્યવહારમાં કેવી જાગૃતિ પૂર્વક વર્તવું જોઈએ તે પણ જણાવે છે. ઈચ્છાકાર - મિચ્છાકાર - તથાકાર આવસ્સહિ - નિસીહી - આપૃચ્છા - પ્રતિપૃચ્છા - છંદના - નિમંત્રણા - ઉપસંહારરૂપ દશ સમાચારી છે.

૧. ઈચ્છાકારી : કોઈપણ કાર્ય નાના સાધુ પાસે કરાવવું હોય તો તેની ઈચ્છા પ્રધાન બનવું જોઈએ.
૨. મિચ્છાકારી : થયેલી ભૂલનું પ્રાયશ્ચિત કરી શુદ્ધ થવું.
૩. તથાકાર : વડિલ - ગુરુ જે કંઈ આજ્ઞા કરે તેણે પૂર્ણ કરવા તેને તહતિ કહીને સ્વીકારવું.
૪. આવસ્સહિ: સાધુએ પોતાની વસ્તીમાંથી બહાર તેમજ દહેરાસરમાં - ઉપાશ્રયમાંથી જતા આવસ્સહિ કહેવું જોઈએ.
૫. નિસિહી : સાધુએ પોતાની વસ્તીમાંથી બહાર તેમજ દહેરાસરમાં - ઉપાશ્રયમાંથી બહાર ગયા પછી પાછા આવતા પ્રવેશ કરતા નિસીહી કહેવું જોઈએ.
૬. પૃચ્છા : ગુરુને પૂછીને સર્વકાર્ય કરવું. પૂછીને કાર્ય કરવાથી સંયમની સાધનામાં ઉજમાળ બને છે.
૭. પ્રતિપૃચ્છા : દરેક કાર્ય વારંવાર પૂછીને કરવું જોઈએ કોઈ વિશિષ્ટ કાર્ય હોય તો પણ વારંવાર પૂછવું જોઈએ.
૮. છંદના : સાધુએ લાવેલો આહાર આદિ તથા અન્ય મુનિભગવંતે લાવેલા આહાર માટે પ્રાર્થના ગુરુઆજ્ઞાને અનુસરી અન્ય સહાધ્યાયી મુનિને કરવી.
૯. નિમંત્રણા : ગુરુ-બાળ-વૃદ્ધ-ગ્લાન-તપસ્વી વૈયાવચ્ચકારકને પોતે લાવેલી ગોચરી આહાર માટે આમંત્રણ આપવું તે આસમાચારી સૂચવે છે.
૧૦. ઉપસંપદા : પોતાના ગુરુની પાસે જેને સૂત્ર અર્થ ગ્રહણ કર્યો હોય તે અથવા ગુરુ આજ્ઞાથી બીજા આચાર્ય પાસે સૂત્ર અર્થ ભણવા મોકલવામાં આવે તે ઉપસંદા.

આ સમાચારીના પાલનમાં ઉપયોગવંત જીવનો જીવનમાં સદાચારનો ભંગ કે તેના ફળસ્વરૂપ કર્મબંધ થવાનો અવકાશ રહેતો નથી.